

Міністерство освіти та науки України
Тернопільський національний економічний університет

кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота з економічної теорії

на тему:

«Теорія та практика реалізації антимонопольної політики в Україні»

Студентки 2-го курсу групи Ф-21
напряму підготовки
6.030508 Фінанси і кредит
Пінкевич Катерини Романівни

Керівник:

к.е.н., доц. *Жовковська Т.Т.*

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка : ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

План

Вступ

1. Суть та теоретичні засади антимонопольної політики.
2. Характеристика антимонопольної політики України.
3. Застосування іноземного досвіду у формуванні та реалізації антимонопольної політики України.
4. Шляхи удосконалення національної антимонопольної політики.

Висновок

Список використаних джерел

Додатки

Зміст

Вступ.....	4
1. Суть та теоретичні засади антимонопольної політики.....	7
2. Характеристика антимонопольної політики України.....	11
3. Застосування іноземного досвіду у формуванні та реалізації антимонопольної політики України.....	15
4. Шляхи удосконалення національної антимонопольної політики.....	27
Висновки.....	32
Список використаної літератури.....	35
Додатки.....	37

Вступ

Актуальність теми дослідження. Монополія характеризується відсутністю вільної, досконалої конкуренції на ринку, де вона панує, і загрози її приватним цілям з боку контрагентів, які внаслідок своєї чисельності не можуть протидіяти згуртовано й узгоджено.

Монополії можуть створювати перешкоди конкуренції, негативно впливати на ціноутворення. Після свого створення (причиною чого можуть бути: державна воля володіння рідкісними ресурсами, патенти на виключне право) монополії мають на меті якнайшвидше використати цю можливість шляхом регулювання обсягу випуску, встановлення цінової дискримінації або штучно знижуючи ціни. Дані дії погано впливають на конкуренцію, як результат відбувається збільшення суспільних видатків.

Бурхливий процес розвитку монополій спричинив виникнення антимонопольного законодавства. Зараз воно є актуальним, адже чи не щодня порушуються справи про його недотримання, а деякі з них набувають неабиякого розмаху. Необхідно постійно вдосконалювати дане законодавство, адже фірми-порушники кожного разу знаходять нові шляхи, аби зробити своє монопольне становище або антиконкурентні дії легальними. Антимонопольне законодавство тісно пов'язане з державним регулюванням економіки, адже уповноважені державні органи мають можливість безпосередньо впливати на процес утворення монополій, обмежувати прояви монопольної влади, забороняти діяльність монополій тощо. Також антимонопольне законодавство пов'язане із законодавством взагалі та господарським (торговельним) правом, зокрема. На етапі створення, доповнення або зміни антимонопольного законодавства до уваги приймаються як норми різних галузей права, так і міжнародні договори і угоди, що укладені країною.

Спрямованість сучасного українського антимонопольного законодавства обумовлена високим рівнем монополізму в нашій державі. Монопольне становище є найважливішою базовою категорією

антимонопольного законодавства України. Тому, вивчення правових аспектів нормативно-правової бази монопольного положення на ринку є важливим і актуальним. Антимонопольна політика посідає вагоме місце в економіці, як засіб державного регулювання економіки, а саме:

- обмеження утворення монополій;
- використання ними монопольної влади;
- недопущення незаконних дій у конкурентній боротьбі.

В умовах ринкової економіки України питання про захист конкуренції, уникнення зловживання ринковою владою монополістичних структур є досить важливим. Створення конкурентного середовища, захист законних інтересів підприємців і споживачів, регулювання діяльності монополій сприяють підвищенню ефективності функціонування національної економіки, формуванню цивілізованих ринкових відносин, що є одним із компонентів антимонопольної діяльності держави.

Об'єктом дослідження курсової роботи є теоретичні проблеми монополізації ринку.

Предмет дослідження – економічні відносини, що виникають у процесі формування та реалізації антимонопольної політики як вагомої складової економічної політики держави.

Метою курсової роботи є визначення теоретичних і практичних аспектів функціонування антимонопольного законодавства.

Мета курсової роботи зумовлює виконання таких **завдань**:

- дослідити закономірності виникнення, цілі та інструменти антимонопольного регулювання;
- проаналізувати рівень монополізації вітчизняної економіки;
- виявити проблеми реалізації антимонопольної політики;
- визначити шляхи вдосконалення антимонопольної політики в Україні.

Для розв'язання поставлених завдань використано такі **методи наукового дослідження**: теоретичний аналіз наукових літературних джерел,

синтез, узагальнення, абстрагування, конкретизації, моделювання, спостереження.

Проблему формування та реалізації антимонопольної політики в Україні висвітлено у публікаціях таких авторів, як: О. Костусев, О. Бандура, Ю. Архангельський, О. Потімков, В.Лагутін, Н.Л. Станько, Н.Тарнавська, Г.Филюк, А. Волченко, З. Борисенко, І. Яременко, Т. Бень, С. Черненко, О. Вознюк, С.Єжова, В. Сиченко, Г. Лозова, С. Гудим та М. Ігнат'єв.

Теоретична база дослідження: посібники, статті, закони, в яких розглядається антимонопольна діяльність і її регулювання.

Очікувані результати дослідження: вивчити основні аспекти антимонопольного законодавства, дослідити результативність антимонопольної діяльності та визначити основні напрями її вдосконалення.

Структура роботи: вступ; основна частина, яка складається з чотирьох розділів (у першому розділі проаналізовано суть і теоретичні засади антимонопольної політики; у другому розділі досліджено основні проблеми антимонопольної політики України, стан її розвитку; у третьому розділі характеризується вплив іноземного досвіду на функціонування національної антимонопольної політики; у четвертому розділі надано рекомендації щодо шляхів оптимізації антимонопольної політики України); висновки; список використаних джерел та додатки.

1. Суть та теоретичні засади антимонопольної політики

Ринок і ринкова економіка мають як негативні, так і позитивні риси. Той факт, що ринок породжує монополії та монополістичні тенденції в економічній системі – є однією з негативних рис.

Монополія - це окремі підприємства, їх об'єднання, господарські товариства, що виробляють велику кількість продукції певного виду і таким способом займають домінуюче положення на ринку, впливають на процес ціноутворення, та отримують більш високі (монопольні) прибутки.

В Концепції національної безпеки однією з “економічних” загроз названа наявність монополізму виробників. «Монополія», «монопольований ринок», «монопольна ціна», «монопольстичний протекціонізм» — все це антиподи обов'язковому атрибуту ринкової економіки, без якого не можна будувати ринкові відносини — вільній та необмеженій конкуренції.

Наслідками дії монополії є: зниження продуктивності, недобросовісність у виконанні зобов'язань, підвищення цін, погіршення якості, перебої в постачанні, “відкачка” з економіки коштів; монополії поглиблюють проблему неплатежів, ускладнюють залучення іноземних капіталів, здійснюють основний тиск на уряд, чинять перешкоди щодо проведення економічних реформ та закріплюють чиновницьку владу[14].

Існує і така точка зору, що монополія призводить до гальмування науково-технічного прогресу. Через послаблення конкуренції, монополія створює тенденцію до стримування запровадження технологічних новинок, уповільнення нововведень. Домінуюче положення на ринку та одержані від нього вигоди, послаблюють стимули до постійного вдосконалення виробничого процесу, до зростання його ефективності[7].

Історія розвитку монополій є водночас і історією боротьби з ними. Наприклад, у Сполучених Штатах антимонопольний процес відбувався раніше, ніж в Японії та європейських країнах. Це можна пояснити тим, що протягом багатьох років у цих державах не панувало певної думки про законність монополістичних об'єднань. Так, перші законодавчі акти проти

монополій в Європі були прийняті лише в 30-х роках ХХ ст., а саме у Бельгії і Голандії — у 1935 р., у Данії — у 1937, у Великобританії — у 1948, у ФРН — у 1957, у Франції — у 1963р.. А у країнах Східної Європи такі закони взагалі з'являються тільки наприкінці 80-х років.

Звідси випливає необхідність антимонопольного регулювання. Основні методи антимонопольного регулювання здійснюються державою та уповноваженими органами.

Конкуренція та антимонопольна практика регулюються сьогодні і на міждержавному рівні. У статтях 85 і 86 Римського договору, що вважаються початком ЄЕС, теж містяться заборони стосовно угод щодо створення монополій. Вони є об'єктом міжурядових договорів та регулюються документами Комісії ООН з питань промисловості і торгівлі.

Антимонопольна політика – комплекс заходів, що розроблені і впроваджені у багатьох країнах світу, та спрямовані на припинення, попередження й обмеження діяльності, а також створення відповідного законодавства[8].

З боку держави, мета антимонопольного регулювання, полягає у захисті інтересів споживачів і суспільства в загальному від негативних наслідків монопольної діяльності конкретних суб'єктів господарювання .

Об'єкти антимонопольної політики – монополізований ринок в цілому та його окремі сегменти; суб'єкти господарювання, які займають домінуюче положення на ринку; державні організаційні структури монопольного типу; центральні органи державної виконавчої влади.

Суб'єктами антимонопольної політики в Україні є державні органи, які забезпечують процес демонополізації економіки та розвитку конкуренції. До них належать: Верховна Рада, Президент України, Кабінет Міністрів України, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України; центральні та місцеві органи державної виконавчої влади; керівництво й трудові колективи підприємств (об'єднань) та покупці.

Метою антимонопольної політики не є ліквідація чи заборона великих монопольних утворень, адже у суспільстві давно склалося розуміння того, що монополія, як один із основних факторів зростання прибутку, не може бути «приборкана». Тому основним завданням є – поставити її під контроль держави та виключити можливість зловживання домінуючим становищем.

Існує дві основні форми боротьби з монополіями:

- 1) попередження створення монополій;
- 2) перешкоджання використанню монопольної влади.

Законодавство країн Заходу діє в основному за допомогою першої форми. Це відбувається тому, що на думку провідних спеціалістів у цій області значно легшим є не допустити виникнення монополії, аніж потім боротися з уже існуючою. Такими попереджувальними заходами є заборона об'єднань, а також змов, які призводять до обмеження виробництва й торгівлі; тобто, йдеться про заборону створення монополій будь-якого відомого виду. Існує також заборона на придбання акцій та інших активів конкуруючих підприємств, якщо це веде до монополізації промисловості та послаблює конкурентну боротьбу. Наприклад, у Японії з таких міркувань були заборонені холдингові компанії.

Щоб реалізувати антимонопольну політику держава створює антимонопольні служби, основним завданням яких, є контроль за монополістичними тенденціями у країні. Антимонопольні служби не є частиною законодавчої влади, але їхня компетенція дозволяє їм виконувати дорадчу функцію[9].

Подібні організації не наділені правом діяти авторитарними методами, наприклад, закривати підприємства. Але вони можуть змусити підприємство, що має панівне положення на ринку, відновити постачання продукції тому одержувачу, якому в цих постачаннях було протизаконно відмовлено. Усі їхні рішення обов'язкові для виконання. У протилежному випадку накладаються грошові штрафи, передбачені законодавством за порушення

антимонопольного закону. Тому необхідно зазначити, що всі рішення антимонопольної служби повинні підлягати перевірці державними судами.

До обов'язків антимонопольної служби, окрім здійснення процесу демонополізації, належить ще й боротьба зі зловживаннями, що може бути ефективною лише при активній участі споживачів. Тому важливо, щоб широкі маси населення розуміли практичне значення конкурентної політики в повсякденному житті. Допомогти в цьому повинна, насамперед, преса й інші засоби масової інформації. Пресі повинно надаватися право на відповідне повідомлення, але лише в об'єктивній, достовірній і чесній формі, без будь-якої дискредитації. Кожна антимонопольна служба зобов'язана мати співробітника для зв'язку з пресою, що повідомлятиме про діяльність служби та коментуватиме її.

2. Характеристика антимонопольної політики України

Внаслідок таких процесів як інтеграція України у світову економіку та лібералізація торгівлі, національні кордони господарювання долаються стрімкими темпами. При цьому виявляється, що вплив глобалізації економіки на конкуренцію неоднозначний. Сучасна хвиля злиття компаній є, по суті, лише початком процесу вагомих перетворень всієї світової економіки. Так як, відносини конкуренції інтернаціоналізуються, то наслідком є розширення меж ринків, приплив іноземних капіталів у вітчизняне виробництво. На сьогодні позитивний ефект від такого розширення, з огляду на конкуренцію, стає сильнішим, ніж ефект підвищення економічної концентрації. Але така позитивна оцінка навряд чи залишиться актуальною для майбутнього розвитку конкуренції.

Як правило, об'єднуючи зусилля учасники ринку досягають своєї мети. І тут криється основна небезпека для конкуренції, адже лідерство на ринку є дуже близьким за змістом до домінування на ньому. Окрім того, інтернаціоналізація підприємницької діяльності, зростання чисельності і розміру фірм транснаціонального характеру підвищує ймовірність того, що антиконкурентна практика окремих підприємств може перетинати національні кордони України.

Уже зараз стають очевидними негативні наслідки цього процесу. Це насамперед, створення сприятливих передумов для формування олігополій та зловживання великих компаній ринковою владою у ключових галузях, які мають стратегічне значення для економіки України, а саме: нафтова та хімічна промисловість, автомобілебудування тощо. Ситуація ускладнюється тим, що істотно спадає потенційна конкуренція, порівняно з недалеким минулим, коли утворення ринкової влади за рахунок національних або регіональних злиттів компенсувалося реальною можливістю появи нових конкурентів з інших країн або регіонів.

Специфіка економіки України полягає в тому, що ще в період її входу в народногосподарську систему СРСР вона відрізнялася одним з

найвищих рівнів концентрації та централізації виробництва, його монополізації. Зараз високий показник рівня монополізації не лише зберігся, але й у певній мірі навіть збільшився, адже держава протягом останніх років, через послаблення контролю над виробником, своєчасно не впровадила механізму його обмеження шляхом створення і підтримки конкуренції.

Таким чином, глобальні монопольні тенденції змусили державу зміцнити регулюючі заходи в економіці. Спеціальна антимонопольна політика та антимонопольне законодавство дали змогу поставити під контроль процеси монополізації, зберегти і посилити конкуренцію. З метою забезпечення державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, захисту інтересів підприємців та споживачів від його порушень утворено спеціальний державний орган – Антимонопольний комітет України.

Антимонопольний комітет України утворений, підпорядкований і підзвітний Верховній Раді України.

Антимонопольний комітет України є юридичною особою, має прес зображенням Державного герба України і свого найменування. Основою правової діяльності Антимонопольного комітету України є чинний Закон, інші законодавчі акти України, а також положенням про Антимонопольний комітет України, затверджені Верховною Радою України.

Для того, щоб запобігти монопольному становищу окремих підприємців на ринку, Антимонопольний комітет України і його територіальні підпорядкування здійснюють попередні дії по державному контролю за реорганізацією (злиттям і приєднанням) підприємств, створенням асоціацій, концернів, міжгалузевих, регіональних і інших об'єднань підприємств, перетворення органів керування в зазначені об'єднання, а також за створенням, реорганізацією ліквідацією господарських товариств.

Підприємець може набувати контрольного пакета акцій акціонерного товариства, яка утримує монопольне становище на ринку, за умови

повідомлення в місячний термін Антимонопольного комітету України. Такі ж правила застосовуються й у тих випадках, якщо підприємець частки (паю) в іншому господарському товаристві, що займає монопольне положення.

У випадках, якщо підприємці зловживають монопольним становищем на ринку, Антимонопольний комітет України і його територіальні підпорядкування видають розпорядження про примусовий поділ монопольних утворень.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель[3].

Основним завданням Антимонопольного комітету України згідно зі статтею 3 зазначеного Закону є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині:

- 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;
- 2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- 3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції;
- 4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції.

Також відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» Антимонопольний комітет України є органом оскарження процедур закупівель.

Виконання Антимонопольним комітетом України у 2015 році покладених на нього завдань відбувалося під впливом політичної дестабілізації, а саме збройної

агресії проти України, наслідком якої, зокрема, стала тенденція до уповільнення темпів економічного зростання. Результати організованих Антимонопольним комітетом наукових досліджень стану конкурентного середовища в Україні виявили позитивну динаміку структурних передумов конкуренції в національній економіці на початок 2015 року порівняно з попереднім роком .

Оцінити структурні передумови конкуренції в національній економіці дозволяє співвідношення сукупних часток підприємств, що діють на ринках з різними структурними передумовами конкуренції, у загальному обсязі реалізованої продукції.

На початку 2015 року на ринках з конкурентною структурою реалізовувалося 42,7 відсотка загального обсягу продукції в Україні; на ринках з ознаками колективного домінування або олігопольних ринках – 16,7 відсотка; на ринках з ознаками одноосібного домінування припадало 30,8 відсотка загального обсягу реалізації продукції; 9,8 відсотка загального обсягу товарів, робіт і послуг реалізовувалося на монополізованих ринках (рис.1).

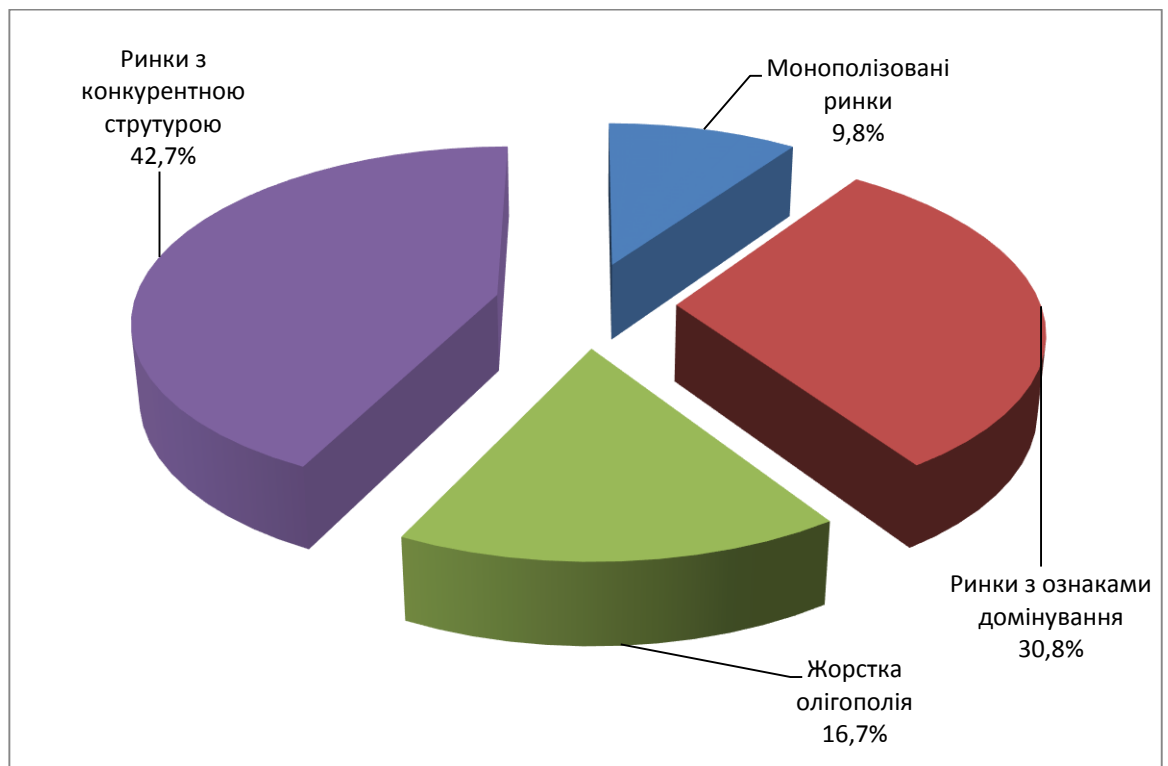

Рис. 1. Структурні передумови конкуренції в економіці України на початок 2015 року , у відсотках [13].

Проаналізувавши динаміку цих показників, можна зробити висновок що, порівняно із попереднім роком країна зустріла 2015 рік в умовах суттєвого зниження обсягів виробництва у ряді галузей з конкурентною структурою ринків у добувній промисловості (удвічі порівняно з попереднім роком), будівництві будівель (на 14 відсотків), оптовій торгівлі (на 6,37 відсотка), виробництві кіно- та відеофільмів, телевізійних програм (на 46 відсотків). Водночас, на 4,8 відсотка, порівняно з попереднім роком, скоротились сектори на яких структурні обмеження конкуренції відсутні .

За даними звіту Антимонопольного комітету на початку 2015 року, порівняно з попереднім роком, частка ринків із конкурентною структурою зменшилась на 4,79 відсотків, в той час як частка монополізованих ринків зменшилась на 2,2 відсотки, а ринків з ознаками домінування підвищилась – на 5,39 відсотка (табл.1).

Таблиця 1. Зміни показників структурних передумов розвитку конкуренції в економіці України

Джерело: розраховано за даними звіту Антимонопольного комітету

Типи ринків	Частка підприємств, що діють на ринку певного типу в загальному обсязі виробництва (реалізації), за роками, у відсотках		
	На початок 2014 року	На початок 2015 року	Відхилення показника
Ринки з конкурентною структурою	47,51	42,72	-4,79
Олігопольні ринки	15,42	16,7	1,32
Ринки з ознаками одноосібного домінування	25,40	30,81	5,39
Монополізовані ринки	11,83	9,81	-2,2

Такі зміни показників структурних передумов конкуренції в економіці свідчать про суттєве зниження рівня конкуренції в цілому по Україні,

зокрема, скорочення частки конкурентних ринків відбувається за рахунок розширення олігопольних ринків, на яких конкуренція за певних умов можлива та поступове зростання часток ринків з ознаками індивідуального домінування чи монополізованих ринків, на яких конкуренція практично виключається.

Рівень монополізації на початок 2015 року порівняно з 2014 роком зріс у 25 галузях, в той час як зниження цього рівня спостерігалось лише у 18 галузях. Частка монополізованих ринків зросла в таких секторах економіки: у будівництві, галузі транспорту і зв'язку, ПЕК, добувній промисловості, виробництві електроенергії, газу та води, деяких галузях машинобудування.

Сприятливими залишаються структурні передумови конкуренції у сфері торгівлі (частка ринків з конкурентною структурою у 66,5 відсотка утричі перевищує частку монополізованих ринків), в агропромисловій сфері, де частка ринків з конкурентною структурою становить 73 відсотка.

Аналіз результатів опитування керівників щодо впливу конкуренції на їхню ринкову поведінку засвідчив, що відбулися позитивні тенденції в оцінках конкурентного становища у 2015 році порівняно з 2014.

При цьому частка опитаних суб'єктів господарювання, які оцінили рівень внутрішньої конкуренції на ринках України як високий, порівняно з 2014 роком зросла на 6 відсотків (з 37 до 43 відсотків), частка тих, що оцінили рівень внутрішньої конкуренції як помірний – на 2 відсотки (з 35 до 37 відсотків). З 20 до 12 відсотків скоротилася частка респондентів, які не відчували конкуренції з боку інших вітчизняних товаровиробників або не могли оцінити її рівень [13].

В цілому дані проведених досліджень засвідчують, що незважаючи на певне погіршення структурних передумов конкуренції, інтенсивність конкурування на ринках з конкурентною структурою, у 2015 році збільшилась.

У 2015 році до Антимонопольного комітету України надійшло 5048 заяв та подань з приводу порушень законодавства про захист економічної

конкуренції, що на 11,6 відсотка перевищує показник минулого року. За результатами розгляду яких розпочато 50 справ про правопорушення (табл.2).

Таблиця 2

Кількість заяв та звернень, отриманих Антимонопольним комітетом України, та проведених перевірок [13].

Рік, одиниць	2014	2015
Загальна кількість розглянутих заяв, скарг, інших звернень з приводу порушень законодавства про захист економічної конкуренції	4525	5048
Загальна кількість проведених перевірок	217	87

Протягом 2015 року органами Комітету було проведено 87 перевірок щодо дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції (у 2014 році даний показник становив 217 перевірок), з них 46 перевірок суб'єктів господарювання та 41 – державних органів. За результатами цих перевірок розпочато розгляд 50 справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та надано 44 рекомендації щодо припинення дій (бездіяльності), що містили ознаки таких правопорушень.

Основними ринками, на яких виявлені порушення законодавства про захист економічної конкуренції, були ринки житлово-комунального господарства (22,64 відсотка всіх порушень), агропромислового комплексу (14,28 відсотка), паливно-енергетичного комплексу (10,63 відсотка), охорони здоров'я (8,34 відсотка), транспорту (7,98 відсотка), адміністративних послуг (7,98 відсотка), збору, послуг землевпорядкування та послуг оренди нерухомого майна (3,96 відсотка), збір, вивезення, перероблення та захоронення побутових відходів (3,12 відсотка). На інші ринки припадає 21,07 відсотка порушень законодавства про захист економічної конкуренції (Дод 1.)

На порушників законодавства про захист економічної конкуренції, протягом 2015 року, було накладено штрафів у на суму понад 339,0 млн грн, що перевищує відповідний показник 2014 року більше ніж у 3,4 рази (рис. 2).

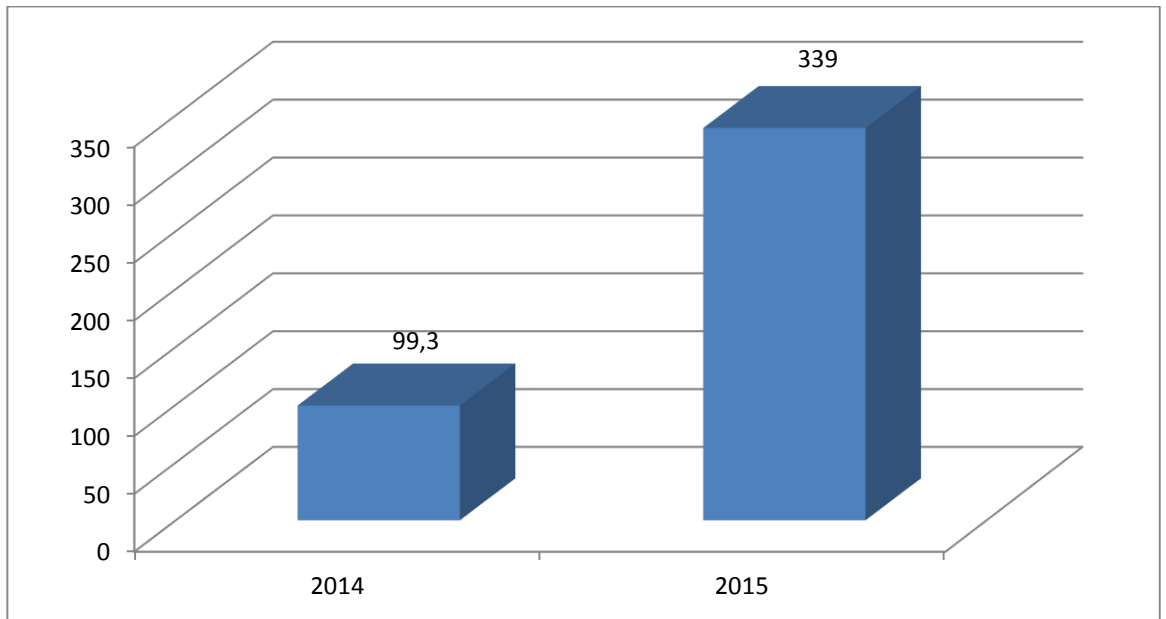

Рис. 2. Штрафи, накладені органами антимонопольного Комітету на порушників у 2014 – 2015 роках, млн грн. [13].

Порушниками законодавства про захист економічної конкуренції сплачено до державного бюджету штрафів та пені обсягом понад 30,5 млн грн, а у 2014 році дана сума становила близько 29,8 млн. грн. (рис. 3).

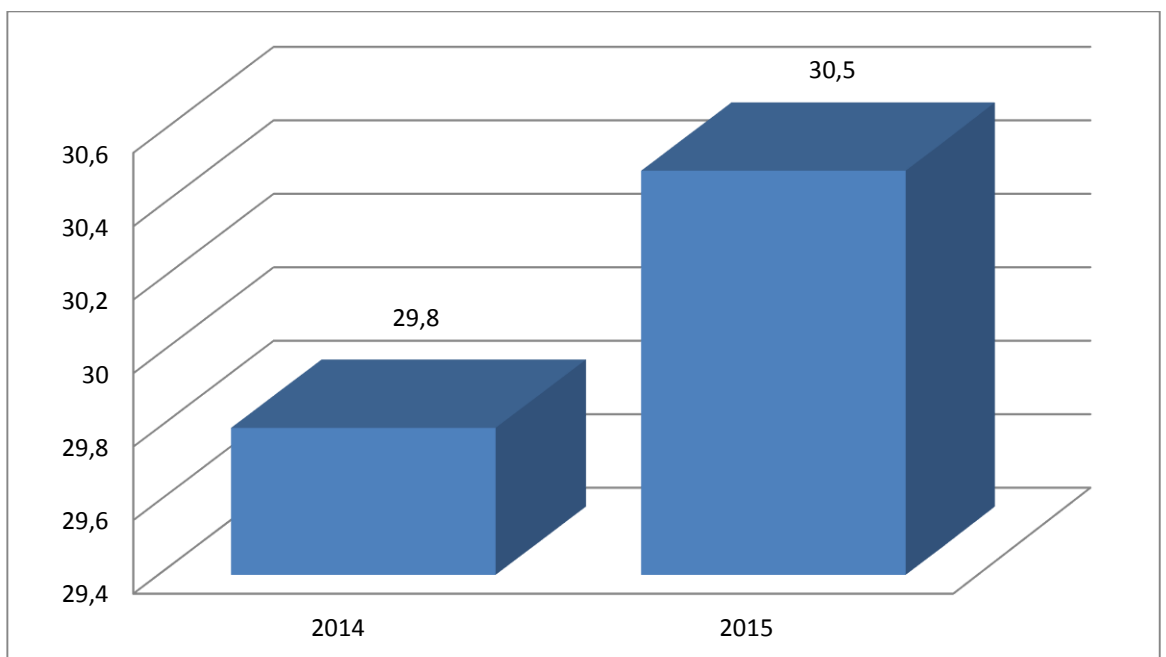

Рис. 3. Штрафи, сплачені порушниками на підставі рішень Комітету у 2006 – 2010 роках, млн. грн. [13]

Дисципліна сплати штрафів у 2015 році суттєво покращилась, розмір сплачених штрафів перевищив показник попереднього року у 2,3 рази.

У 2015 році найбільш поширеною категорією порушень законодавства про захист економічної конкуренції були антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання, що були виявлені та припинені органами Антимонопольного комітету України (близько 70 відсотків випадків). У 2015 році органами Антимонопольного комітету України припинено 524 порушення у вигляді антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання. З них 403 порушення було припинено за результатами розгляду справ.

За порушення законодавства про захист економічної конкуренції у вигляді антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів органами Антимонопольного комітету України протягом 2015 року накладені штрафи в загальному обсязі 236,0 млн грн.

Найбільша кількість порушень у вигляді антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання виявлена у сфері агропромислового комплексу, а саме – 27,86 відсотка, транспорту – 14,7 відсотка, паливно-енергетичного комплексу – 12,41 відсотка, охорони здоров'я, лікарських засобів та медичних засобів – 9,16 відсотка.

Найпоширенішими видами антиконкурентних узгоджених дій були порушення, що стосувалися спотворення результатів торгів, тендерів, аукціонів, конкурсів, – 387 випадків (74 відсотки загальної кількості порушень).

В міру розвитку конкурентних відносин в економіці дедалі більш актуальною стає проблема ствердження чесних звичаїв, культури конкурування та протидія недобросовісній конкуренції. Виявити факти недобросовісної конкуренції є одним із завдань Антимонопольного комітету України у 2015 році.

Недобросовісна реклама в більшості завдає шкоди не лише конкурентам, а також споживачам: щодо ліків – створює загрозу життю та

здоров'ю громадян, фінансових послуг – призводить до втрати багаторічних збережень, тому одним з основних завдань Комітету у 2015 році, була протидія спробам недобросовісних ділків маніпулювати свідомістю людей .

Найбільшу кількість випадків поширення інформації, що вводить в оману, органами Антимонопольного комітету було виявлено та припинено під час рекламування продуктів харчування і товарів широкого вжитку.

Хоча і спостерігається покращення деяких показників, все ж ситуація в Україні далека від задовільної і потрібно шукати нові шляхи покращення антимонопольної діяльності.

Антимонопольна служба України ще досить молода, але, як зазначено вище, вже зроблені її перші кроки до нормалізації ситуації за даною проблемою. Їй потрібно зробити ще багато рішучих дій, які доцільно здійснювати одночасно з удосконаленням антимонопольного законодавства України.

3.Застосування іноземного досвіду у формуванні та реалізації антимонопольної політики України

Важливим елементом формування та реалізації антимонопольної політики України є, насамперед, вивчення теоретичних та практичних аспектів антимонопольного законодавства зарубіжних країн, адже досвід України в даній галузі є досить малим і вимірюється проміжком 15 – 20 років, в той час як велика кількість іноземних держав працюють в цій сфері набагато більший термін. В законодавстві України існує велика кількість прогалин, які можна було б усунути, шляхом аналізу джерел антимонопольного законодавства інших держав. Одним з таких недоліків є недорозвинуте законодавство щодо монополій у галузі міжнародної торгівлі. Тобто, антимонопольне законодавство розвинених країн світу поширюється на компанії даної країни та іноземні компанії, діяльність яких має передбачувальний, прямий і суттєвий у найближчому майбутньому вплив на комерцію даної країни. До уваги, в даному випадку, приймаються не дрібні, а серйозні антиконкурентні дії держави стосовно даного ринку. Антиконкурентна дія може відбуватись як у самій країні так і поза її кордонами. Якщо така дія даного ринку не стосується, то як правило, ніяких мір стосовно такого порушника не застосовується. Це пояснюється тим, що інші країни мають власні антимонопольні органи, які зобов'язані за цим стежити.

Зарубіжний досвід антимонопольної діяльності базується на прийнятті відповідного законодавства, яке враховує особливості економіки кожної країни.

У США головну роботу з державного контролю за монополістичною діяльністю проводить антитрестовський відділ Міністерства юстиції. Він наділений повноваженнями порушувати судові справи проти осіб, які не дотримуються анти трестівського законодавства. Крім Міністерства юстиції проведення державного контролю за дотриманням анти трестівського законодавства здійснює Федеральна торгова комісія. Слід зазначити, що

основне навантаження у проведенні цих заходів припадає на федеральні суди, насамперед, на Верховний суд США, який оцінює законність або недійсність тих чи інших обмежувальних умов у договорах або методи господарської діяльності.

Першим законодавчим актом, що був спрямований проти монополізації економіки, у США став, прийнятий у 1890 році «Антитрестовський акт Шермана», згідно з яким незаконним оголошувалось створення монополій або вступ в змову задля обмеження конкуренції. Цей закон з доповненнями у 1915, 1936, 1950 рр. діє і дотепер. Вважається, що саме він є підґрунтям світової антимонопольної політики. Даним законом забороняється функціонування трестів та картелів. Для ухилення від нього монополії створювались у вигляді холдингових компаній та здійснювали повне злиття корпорацій, за якої ліквідовувалась правова і виробнича самостійність компаній, що поглинались, а картельні угоди замінювались негласними угодами, або так званим лідерством у цінах. Порухення «Акту Шермана» каралося, як кримінальний злочин. Індивідуальні порушники були покарані тюремним ув'язненням на термін до 3-х років і штрафом в обсязі до 255 тис. дол., а корпорації могли бути оштрафовані на суму близько 1 млн. дол. за кожне порушення.

Пізніше був прийнятий «Закон Клейтона» (1914), який заборонив угоди про обмеження кола контрагентів, купівлю або «поглинання» фірм, що можуть призвести до монопольного положення. В подальшому для приведення в дію попередніх антитрестівських законів та для нагляду за ними у 1914 був прийнятий «Акт про Федеральну торговельну комісію». У 20-х роках антитрестівська діяльність дещо послабилася, але з початком депресії 30-х рр. суспільство не хвилювало питання щодо підвищення цін. Від підприємців, особливо дрібних, до законодавчих органів почали надходити вимоги на рахунок стримування цін від зниження, а не підвищення. Далі прийняття «Закону Селлера-Кефопера» (1950), що доповнив попередні положення про недопущення злиття фірм шляхом

придбання активів, процес державного регулювання монополій продовжився. Отже, особливістю антимонопольного законодавства США є той факт, що закони, які були прийняті близько ста років тому, залишаються й дотепер основою даного законодавства.

Для європейських країн в антимонопольній політиці держави вирішальним є раціональне прийняття рішень, які спираються на конкретні умови і ситуації, на відміну від американського антимонопольного законодавства, головною метою якого є, як правило, дотримання букви закону. Антимонопольна політика більшості країн Європи спрямовується на поліпшення якості продукції за рахунок широкого розвитку конкуренції. В Англії основними органами, що здійснюють антимонопольну політику, є Управління по дотриманню правил торгівлі і Комісія з монополій і злиттів. Їхні функції – це здійснення загального нагляду. У поле їхнього зору можуть входити компанії, що контролюють більше ніж 25 % ринку. Так як, головною метою антимонопольної політики в Англії є стимулювання конкуренції, то прямі адміністративні методи (наприклад, заборона процесів злиття) застосовуються в обмежених масштабах.

Регулювання монополістичної діяльності адміністративним шляхом характерно також для Німеччини й Бельгії.

Антимонопольна політика Німеччини має на меті недопущення зловживань монополістичним становищем на ринку з боку великих виробничих компаній та заборона зговорів між сторонами, що ведуть до обмежень конкуренції, виробництва або ринкових можливостей. Основою антимонопольної політики в даній країні є максимальне розширення сфери дії ринкового механізму і скорочення втручання в економіку. Головним законодавчим актом в цій галузі є Закон «Про відміну обмежень в конкуренції», контроль за виконанням вимог якого здійснюється Федеральною службою картелів. Контролю зазнають придбання активів підприємства повністю; придбання часток 25, 50 і більше відсотків акцій фірми; будь-яка угода, в результаті якої фірма отримує прямий чи непрямий контроль над іншими підприємствами.

Антимонопольний закон включає розгляд справ про створення холдингу або кооперативу з інших підприємств. Для цього використовуються такі критерії оцінки підприємства, як створення або посилення панівного положення. Кількісні показники, при яких фірма (або група фірм) розглядається як домінуюча на ринку, характеризується наступним чином: 1/3 ринку для однієї фірми; не менше 1/2 ринку для трьох фірм; не менше 2/3 ринку для п'яти.

Від заборон звільняються дев'ять типів картельної діяльності, що сприяють економічному розвитку, розвитку малих і середніх підприємств, розширенню експорту, забезпеченню економічної і технічної ефективності, розробці стандартів на продукцію.

Суттєвою особливістю відрізняється антимонопольна політика Франції, яку іноді називають «промонопольною». Це пов'язане з офіційним урядовим стимулюванням злиттів в післявоєнний період. Передбачалося, що у кожній галузі буде створено 1-2 великих підприємств – національних лідерів. Вважалося, що саме такі підприємства можуть стати рушійною точкою економіки і допоможуть відновити зруйноване у часи війни господарство країни. Але з часом владні структури Франції взяли курс на поступове відходження від протекціонізму на користь більш ліберальної і конкурентної державної політики.

Метою сучасної системи антимонопольного регулювання Франції є контроль за антиконкурентними угодами та зловживанням панівним становищем. Основним її принципом є твердження, що конкуренція є засобом регулювання економіки, не є самоціллю. Головним конкурентним законодавчим документом Франції слугує Закон «Про свободу цін і конкуренцію». Органами державного антимонопольного регулювання є Рада з конкуренції, що разом з Судом першої інстанції стежить за дотриманням європейського законодавства, і Генеральна дирекція з конкуренції, яка представляє країну в європейських відомствах.

Злиття і об'єднання не вважалися фактором, який перешкоджає умовам конкуренції, адже іноді, на думку урядовців, такі об'єднання є

корисними для підвищення ефективності діяльності окремих галузей і економіки в цілому.

З усіх європейських країн найбільш пізно антимонопольне законодавство було прийнято в Італії – в 1990 р. Італійське антимонопольне законодавство вважається одним з найбільш ліберальних у Європі. Не регулюються навіть квоти продажів окремих фірм. Антимонопольне законодавство Італії не містить жодних положень стосовно ліцензійних договорів. Особливістю італійського законодавства є також те, що ліцензіат має досить широкі повноваження проти порушників патенту. Італійське право визнає можливим порушити судове переслідування як ліцензіатом з виключною ліцензією, так і ліцензіатом з невиключною ліцензією, на відміну від англійського і французького законодавства.

Антимонопольна політика, що здійснюється Європейським Співтовариством на внутрішньому ринку ЄС, є важливою складовою його подальшого ефективного розвитку. Дана політика дозволяє європейським підприємствам здійснювати власну діяльність на рівних засадах у кожній країні-члені ЄС. Антимонопольна політика ЄС сприяє ефективності економіки, створює умови для технічного розвитку. Вона захищає права споживачів та запобігає антиконкурентним заходам як з боку підприємств, та національних органів влади.

Антимонопольна політика ЄС (загальна політика з питань конкуренції) спрямована на недопущення обмеження свободи конкуренції як підприємствами та індивідуальними підприємцями, так і державами-членами через введення політики протекціонізму, що надає національним підприємцям необґрунтовані переваги і пільги. Послідовно дотримуючись принципу охорони свободи конкуренції, законодавство ЄС передбачає випадки, коли остання може обмежуватися. Існують так звані загальні (закріплені в нормативних актах ЄС) та індивідуальні (надані в кожному конкретному випадку) виключення, що дозволяють за наявності визначених обставин обмежувати свободу конкуренції.

Аналіз досвіду зарубіжних країн у формуванні та реалізації антимонопольної політики України є важливим етапом вдосконалення даної політики, адже те, що в Україні не достатньо розвинутий (майже не розвинутий) захист прав інтелектуальної власності, визнає весь світ. Захист цих прав у законах, тобто теоретично, хоч і не достатньо, але забезпечений, в той час, як на практиці реальних важелів впливу на таких порушників не розроблено. Слід звернути увагу і на світовий досвід щодо франчизних угод, які є прикриттям для досягнення монопольного стану на ринку, а іноді і засобом його досягнення.

4. Шляхи удосконалення національної антимонопольної політики.

Завдання антимонопольної політики полягає в тому, щоб взяти діяльність монополій під контроль держави, виключити можливість зловживання домінуючим становищем. Головна ціль цього втручання полягає в захисті і зберіганні вільної конкуренції, якій загрожують монопольні тенденції. Конкретно можна сформулювати такі цілі: захист прав споживача, обмеження монополій, підтримка і сприяння малому бізнесу.

Безумовно, від проведення антимонопольної політики в теперішніх умовах політичної і економічної дестабілізації України не варто чекати швидких результатів. Важливим є те, що проведення антимонопольної політики повинно завоювати довіру і підтримку населення, щоб люди знали, що вони можуть звернутися в антимонопольні служби зі своїми проблемами. Необхідно переконати людей, що вільна конкуренція є добром для усіх.

З урахуванням особливостей поточного стану монополізованої економіки України необхідно зосередити зусилля на таких напрямках:

- проведення організаційних заходів, насамперед подолання монополізму окремих міністерств, відомств, підприємств;
- подолання монополізму виробника та посередника;
- впровадження пільгового кредитування підприємств, які вперше починають випуск дефіцитних видів продукції;
- встановлення твердих державних цін на монопольну продукцію;
- надання права ціноутворення підприємств, що виробляють продукцію, яка користується значним попитом;
- вилучення додаткових доходів, отриманих підприємствами-монополістами шляхом підвищення податків.

Проаналізувавши нормативно-правову базу антимонопольного законодавства необхідно:

- вдосконалити прийняті антимонопольні законодавчі акти;

- здійснити контроль з боку державних органів за розвитком конкуренції;
- обмежити монополістичну діяльність;
- створити систему правового захисту виробників і споживачів від державного і ринкового монополізму.

Необхідно сприяти розвитку громадського антимонопольного руху у вигляді створення вільних об'єднань, спілок, асоціацій виробників, а також створення асоціацій споживачів продукції виробничо-технічного призначення .

Можна запропонувати такі шляхи покращення антимонопольної діяльності та роботи антимонопольного комітету:

- визначення нової структури центральних та місцевих органів виконавчої влади за результатами функціонального обстеження таких органів відповідно до рекомендацій та стандартів держав-членів ЄС з метою запобігання дублювання функцій, зменшення кількості контролюючих і наглядових інстанцій;
- удосконалення законодавства про державні закупівлі з метою приведення його у відповідність з європейськими нормами і стандартами щодо політики підзвітності і прозорості та забезпечення доступу широкої громадськості до інформації про умови конкурсів із закупівлі товарів і послуг за державні кошти;
- залучення громадян до прийняття рішень, пов'язаних із регулюванням монополій, а також інформування населення про закони і вирішені проблеми;
- посилення кадрового забезпечення підрозділів внутрішнього контролю в центральних органах виконавчої влади або їх створення (у разі їх відсутності) у межах граничної чисельності працівників таких органів з метою забезпечення додержання вимог антикорупційного законодавства, ефективної взаємодії з відповідними підрозділами правоохоронних органів та

зв'язків із громадськістю; затвердження положення про зазначені підрозділи [17].

На сучасному етапі розвитку тенденція до збільшення створення монополістичних утворень збільшується, тому необхідним є проведення більш чіткої, демонополізуючої політики. Тому основним завданням Антимонопольного комітету України є посилення системності захисту конкуренції та інтересів споживачів на соціально важливих ринках, функціонування яких забезпечує інтереси більшості громадян України, підвищення ефективності рішень органами Комітету.

Виконання цього завдання передбачає реалізацію таких заходів:

1) посилення роботи з виявлення та припинення антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання на найбільш вразливих соціально важливих ринках (зокрема, ринках нафтопродуктів, продуктів харчування, лікарських засобів). Сприяння внесенню змін до законодавства, що розширили б та уточнювали повноваження Антимонопольного комітету щодо забезпечення доказів у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також запровадження кримінальної відповідальності за найбільш небезпечні види антиконкурентних узгоджених дій суб'єктів господарювання;

2) створення передумов для зосередження ресурсів Комітету насамперед на забезпеченні захисту конкуренції шляхом чіткого розмежування на законодавчому рівні повноважень Антимонопольного комітету, органів державного контролю за цінами та органів державного регулювання окремих галузей (зокрема, сфери природних монополій, телекомунікацій);

3) посилення роботи з виявлення та припинення недобросовісної конкуренції, зокрема, випадків поширення інформації, що вводить в оману;

4) вдосконалення системи контролю за узгодженими діями та концентрацією суб'єктів господарювання з метою більш ефективного запобігання монополізації товарних ринків, суттєвим обмеженням

конкуренції на них за умов фінансово-економічної кризи та подолання її наслідків;

5) оптимізація використання інформаційних ресурсів Комітету, налагодження ефективних механізмів обміну інформацією про стан ринків з територіальними відділеннями Антимонопольного комітету України;

б) розроблення проекту Концепції удосконалення державного захисту економічної конкуренції в Україні та пропозицій щодо механізмів її реалізації.

Антимонопольне законодавство України є недосконалим і неточним, тому потребує суттєвих доробок. Законодавство повинне забезпечувати одну з основних економічних функцій держави – створення умов для добросовісної конкуренції підприємців між собою і державна підтримка вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності як у країнах СНД, так і на європейських ринках. Для забезпечення і підтримання нормального конкурентного середовища держава повинна реалізовувати цю економічну функцію за такими пріоритетними напрямками:

1) створення рівних умов для здійснення підприємницької діяльності усіма учасниками конкурентних відносин;

2) протидія усім видам протизаконних угод, що послаблюють конкуренцію, у тому числі, діям, котрі передбачають розподіл ринку за територіальною ознакою;

3) визначення і дослідження конкретних монополій та галузевих олігополій і попередження зловживання їхнім домінантним становищем;

4) попередження і припинення дискримінації господарчих суб'єктів з боку органів державної влади і місцевого самоврядування.

Антимонопольне законодавство в Україні щороку вдосконалюється і поповнюється новими законами. Якщо раніше увага АМКУ зверталась в основному на встановлення монопольних цін, цінову дискримінацію і т. д., то тепер вона звертається і на інші форми. Наприклад, на початку діяльності комітету увага не зверталася б на продаж із “навантаженням”. Продаж з

навантаженням - це термін на позначення випадків, коли під час покупки потрібної продукції нав'язується придбання іншої продукції, часто при цьому продаж одного товару потрапляє у залежність від придбання іншого товару. Цей метод є іноді методом цінової дискримінації.

Отже, українським законодавцям потрібно взяти курс на покращення антимонопольної політики шляхом розроблення нових методів боротьби зі зловживаннями монопольним становищем, а також недопущенням та попередженням створення монополій, враховуючи досвід зарубіжних країн.

У чинному антимонопольному законодавстві України немає чіткого, добре продуманого правового механізму реалізації законодавчих приписів, діяльної системи правових гарантій підприємницької діяльності, норм, що забезпечують підтримку і стимулювання конкуренції.

До сьогодні залишається законодавчо не розв'язане питання про порядок і характер взаємодії Антимонопольного комітету України і Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі.

Створення ефективної системи законодавства сприятиме нормалізації умов роботи правових органів і створенню сприятливого клімату для конкурентів.

Висновок

На основі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

Монополія - це окремі підприємства, об'єднання підприємств, господарські товариства, які виробляють значну кількість продукції певного виду і таким чином займають монополічне становище на ринку, впливають на процес ціноутворення, і отримують більш високі (монополічні) прибутки.

До завоювання підприємцями монополічного становища на ринку ведуть такі основні шляхи, як конкуренція виробництва і централізація виробництва і капіталу.

Умови й особливості виникнення монополій безпосередньо пов'язані з рядом умов, за якими монополія існує. Серед них: відсутність досконалих заміників, відсутність можливості вільного входу на ринок (в галузь), тобто наявність вхідних бар'єрів. На ринку фірма може досягти монополічного становища застосовуючи заходи недобросовісної конкуренції.

Процес монополізації економіки має як позитивні так і негативні наслідки. Негативними є встановлення монополічних цін, такі ціни створюють додаткові прибутки монополістам, а покупці змушені купувати товари за цінами вищими, ніж за умов конкурентного ринку, таким чином, створюється штучний дефіцит. Гальмування науково-технічного прогресу. Це відбувається тому, що монополізація виробництва і збуту дає змогу крупним компаніям отримувати певний час високі прибутки, навіть не впроваджуючи нових досягнень науки і техніки у виробничий процес, стримуючи повне використання ресурсів, максимально можливе зниження витрат виробництва і відповідне зростання його ефективності. Однак завдяки привласненню високих прибутків монополічні структури мають більше можливостей фінансувати науково-дослідні роботи, впроваджувати новітню техніку і технологію, здійснювати перекваліфікацію працівників. Окрім того, ефект "масштабу виробництва" великих підприємств дає змогу їм виробляти дешеву і якісну продукцію. Великі підприємства є більш стійкими в умовах криз, що знижує рівень безробіття і соціальну напругу у суспільстві.

Монопольне становище і одержані від нього вигоди, послаблюють стимули до безперервного вдосконалення виробничого процесу, до підвищення його ефективності. Але, не зважаючи на наявність позитивних наслідків монополізації ринку, негативних - значно більше. Щоб запобігти останнім, держава повинна проводити антимонопольну політику, яка включає в себе видання актів, законів, обмеження сфер впливу монополістичних об'єднань.

Антимонопольна політика — економічна політика, що спрямована на запобігання монопольній діяльності, її обмеження та припинення, а також на розвиток конкуренції. Основою формування антимонопольної політики України є Конституція України, Господарський кодекс України та закони України: «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності», «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про природні монополії» та «Про Антимонопольний комітет України». Основний зміст сучасного етапу антимонопольної політики в Україні полягає в захисті вже створеного конкурентного середовища, підвищення ефективності функціонування існуючих конкурентних відносин.

Основними обов'язками держави у її діяльності щодо проведення антимонопольної політики є створення антимонопольного законодавства, яке б регулювало діяльність вже існуючих монополій, а також прийняття законів, які б не допускали антиконкурентних дій, а також передбачали відповідальність за недобросовісну конкуренцію.

До антимонопольного законодавства України входять ряд законів, постанов, правил. Хоча воно вийшло на вищий рівень порівняно з антимонопольним законодавством СРСР, проте, за словами спеціалістів, для нашої країни питання антимонопольної політики є надто новим та незвичним. Органом, який має забезпечувати нагляд за дотриманням антимонопольного законодавства в Україні є Антимонопольний комітет України. Завданнями цього Комітету є державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства, захист законних інтересів підприємств та

споживачів шляхом застосування заходів щодо попередження і припинення порушень антимонопольного законодавства, накладення штрафів за порушення антимонопольного законодавства в рамках своїх повноважень, з метою сприяння справедливій конкуренції у всіх секторах економіки.

Комітет бере участь в укладанні міжнародних угод, розробці і реалізації міжнародних проектів і програм, а також співпрацює з державними установами і неурядовими організаціями в інших державах і міжнародних організаціях з питань, що входять в його компетенцію.

Важливою проблемою у сфері антимонопольної політики України є недосконалість системи державного управління в цілому: підвищення ефективності антимонопольного регулювання може бути досягнуте лише при скороченні масштабів тіньової економіки та корупції; зменшенні кількості державних органів регулювання й контролю за діяльністю монополій; одночасному підвищенні їх відповідальності за прийняті рішення; чіткому розподілі функцій між різними контролюючими структурами; приведенні вітчизняної законодавчої бази у відповідність з нормами міжнародного права тощо.

Реалії сьогодення вимагають зваженого, «розумного» підходу до проблеми антимонопольного регулювання, яке повинне ґрунтуватися на принципах пошуку розумного компромісу між забезпеченням умов для розвитку конкуренції за рахунок зниження бар'єрів для входу на ринок і державним втручанням. Інакше кажучи, концепція антимонопольної політики в Україні повинна забезпечити відхід від позиції «регулювання заради регулювання» і бути спрямованою на «регулювання заради розвитку і процвітання економіки». Це питання має стати предметом подальших досліджень спеціалістів у сфері конкурентної політики.

Список використаної літератури

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К.: Преса України, 1997. – 80 с.
2. Господарський кодекс України. За станом на 20 лютого 2007 року / Верховна Рада України. – Офіційне видання. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 200 с. – (Б-ка офіційних видань).
3. Про Антимонопольний комітет України: закон України від 26 листопада 1993 р. №3660-ХІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. - № 50. – Ст. 472
4. Про захист від недобросовісної конкуренції: закон України від 07 червня 1996 р. № 237 / 96 // Відом. Верхов. Ради України. – 1996 р. - № 36. – Ст. 164
5. Про захист економічної конкуренції: закон України від 11 січня 2001 р. № 2210-ІІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 2001 р. - № 12. - Ст. 64
6. Про природні монополії: закон України від 20 квітня 2000 р. № 1682-ІІІ // Відом. Верхов. Ради України. – 2000 р. - № 30. – Ст. 238
7. Архангельський Ю. – «Чи є шкода від монополії» / Ю. Архангельський // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 62 – 69
8. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / В. Д. Базилевич. - 7-ме вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2008. – 719с.
9. Бодров В.Г. Політична економія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Г Бодров, В.О. Рибалкін. – К.: Академвидав, 2004. – 672 с. (Альма-матер)
10. Валітов С.С. Конкурентне право України: Навчальний посібник. / С.С Валітов. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 432 с.
11. Гальчинський А.С. Основи економічних знань: Навч. посіб. / Гальчинський А.С., Єщенко П.С., Палкін Ю.І./ 2-ге вид., перероб. І допов. – К.: Вища шк., 2002. – 543 с.: іл.
12. Основи економічної теорії: Підручник / За науковою ред. проф. Федоренка В.Г. / [М. П. Денисенко, О.М. Діденко, Ю. М. Ніколенко., М. М Руженський та ін.]. – К.: Алерта, 2005. – 511 с.

13. Звіт Антимонопольного комітету України за 2015 рік : Річний звіт Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

www.amc.gov.ua/amc/control/uk/publish/article?art_id=194113&cat_id=194112

14. Лагутін В. – Шкода від монополії і користь від конкуренції: чи все так просто? / В. Лагутін // Економіка України. – 2007. - № 4 (55). – 55 – 61

15. Мельникова О. Особливості національної монополії / О. Мельникова // Економіка України. – 2011. – 2. – с.50-53.

16. Мочерний С.В. Основи економічної теорії: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. / С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 472 с. (Альма-матер)

17. Тарнавська Н. Напрями удосконалення антимонопольної політики в Україні / Н. Тарнавська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - № 3 (82). – С. 56 – 61

18. Филюк Г. Економіко-правові засади державного регулювання природних монополій в Україні / Г.Филюк // Економіка України. – 2010. – №8. – С. 48 – 52

19. Филюк Г. – Соціально-економічні наслідки монополії: теоретичний і практичний аспекти / Г. Филюк // Економіка України. – 2008. - № 1. – С. 30 – 40

20. Чухно А. А. Твори: У 3 т. / НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка, Наук.-дослід. фін. ін.-т при М-ві фін. України. – К., 2006. – Т. 1: Становлення і розвиток ринкової економіки. – 2010. – 592 с.

Додатки

Додаток А

Структура визнаних порушень законодавства про захист економічної конкуренції за галузями [13].

Ринок	Кількість порушень у 2015 році, % загальної кількості за видами				
	Антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання	Зловживання монопольним становищем	Антиконкурентні дії органів влади	Недобросовісна конкуренція	Всього разом з іншими
ЖКГ	0,57	39,65	15,59	0	22,64
АПК	27,86	10,51	0,87	39,12	14,28
ПЕК	12,41	17,34	0,11	0,92	10,63
Охорона здоров'я, лікарські засоби та медичні засоби	9,16	9,22	1,64	18,75	8,34
Транспорт	14,7	7,88	8,18	3,01	7,98
Адмінпослуги	0	0,05	39,15	0	7,98
Послуги землевпорядкування та оренди нерухомого майна	0,38	1,75	11,67	1,62	3,96
Збір, вивезення, перероблення та захоронення побутових відходів	0	2,58	8,94	0	3,12
Підключення об'єктів містобудування до інженерних мереж електро-, газо-, тепло-, водопостачання та водовідведення	0	3,41	0,55	0	1,77
Будівництво та будівельні матеріали	6,11	0,37	0	2,55	1,64
Ритуальні послуги	0	0,51	2,94	1,16	0,95
Зв'язок та телекомунікації	0,57	0,55	0,22	1,16	0,6
Обслуговування та ремонт автомобілів	0	0,41	0	0,46	0,26
Супутні послуги при наданні адмінпослуг	0	0,05	0,87	0	0,2

Продовження додатку А

Інші ринки	28,24	5,72	9,27	31,25	15,65
Всього	100	100	100	100	100